

Mājokļa nodrošinājuma riski mazaizsargātām grupām

Līga Rasnača (LU SZF, SPPI)

2016.GADA 2.DECEMBRIS

Valsts pētījumu programma
2014 - 2017

SUSTINNO

Saturs

1. Konceptuālā pieeja
2. Mājokļa situācijas raksturojums
3. Mājokļa drošības uztvere
4. Mājokļa nodrošinājuma risinājumi

Mājoklis

- Mājokļa jēdziens ietver divējādu nozīmi. Tas attiecas uz mājokļa funkcijām, kā arī īpašumtiesībām un ieguldījumiem. (Fahey, Norris, 2011)
- Mājoklis – gan individuālās ģimenes mājas, gan dzīvokļi, kā arī dzīvojamās telpas dienesta viesnīcās, sociālās aprūpes centros u.c.*
- Mājoklis ietekmē citas dzīves jomas: nodarbinātība, ģimenes veidošana u.c., (Carter, Polevychok, 2004; Payne, Durand-Lasserve, 2012)

*Mājokļu politikas pamatnostādnes 2006-2020 gadam. LR MK, 2005. Projekts.

Pieejams: <http://www.polsis.gov.lv>.

Mājokļa drošība

- Nozīmē aizsardzību pret neparedzētu mājokļa zaudējumu (izlikšanu, pārvietošanu). Ja tas notiek, tad tikai ievērojot likumīgu pamatojumu un procedūru (Payne, Durand-Lasserve, 2012)
- Drošību biežāk piemin īres gadījumos, bet tas attiecas arī uz citiem mājokļa veidiem
- Mājokļa ontoloģiskā drošība nozīmē pārliecību par stabilitāti, pēctecību un kārtību mājokļa nodrošinājumā (Giddens, 1991)

Mājokļa nevienlīdzība un mazaizsargātās grupas

- Attīstītajās pasaules valstīs pieņemtā prakse ir nodrošināt mājokļa atbalstu mazaizsargātajām grupām (R. Donnisona tipoloģija)
- Sabiedriskās intervences rezultātā dažādas sociālās un teritoriālās grupas var iegūt priekšrocības vai nonākt neizdevīgā situācijā
- Jēdziens ‘mazaizsargāta grupa’ (*vulnerable*) ir relatīvs un pieļauj dažādas interpretācijas (Larkin, 2001)
- Mazaizsargāta grupa mājokļa jomā ir tā, kam ilgstoši ir grūtības iegūt un apmaksāt pienācīgu mājokli. Tajā noteikti ietilpst tie, kam ir augsts risks zaudēt mājokli (autores adaptēts pēc: Atkinson, 2000; 2007)
- Mazaizsargātība mājokļa jomā nozīmē neizdevīgu situāciju, mājokļa deprivācijas un marginalizācijas risku

2. Mājokļa situācijas raksturojums

Dzīvojamā platība Latvijā

- Vidēji 35m² uz 1 iedzīvotāju
- Reģionālās atšķirības: Pierīga (44 m²), Vidzemes reģions (38 m²) Rīga (28 m²) (CSP,2015)

Mājokļa labiekārtotība (CSB, 2015)

Reģions	Ūdensvads	Karstais ūdens	Kanalizācija	Tīkla gāze	Balonu gāze
Visi mājokļi	90.9	81.5	88.8	47.5	34.3
Pilsētas	96.4	89.7	95.1	61.8	21.5
Lauku	77.0	60.9	72.9	11.7	66.3
Rīga	99.4	94.2	99.1	76.7	6.3
Pierīga	90.3	81.2	88.5	36.3	39.6
Vidzeme	82.6	70.4	80.2	15.8	57.2
Kurzeme	92.5	82.6	90.0	30.9	48.1
Zemgale	87.0	72.2	84.5	40.3	44.4
Latgale	78.7	66.1	73.3	33.3	58.1

Mājokļa labiekārtotība pēc mājsaimniecības tipa (CSB, 2015)

	Ūdens- vads	Karstais ūdens	Kanalizā -cija	Tīkla gāze	Balonu gāze
Viena persona (16-64)	90.4	80.0	88.8	49.4	27.4
Viena persona 65+	87.9	75.9	86.0	50.2	35.5
Viens pieaugušais ar bērniem	96.4	86.2	95.2	49.0	29.8
Pāris ar trīs un vairāk bērniem	94.6	88.3	92.3	45.5	24.0

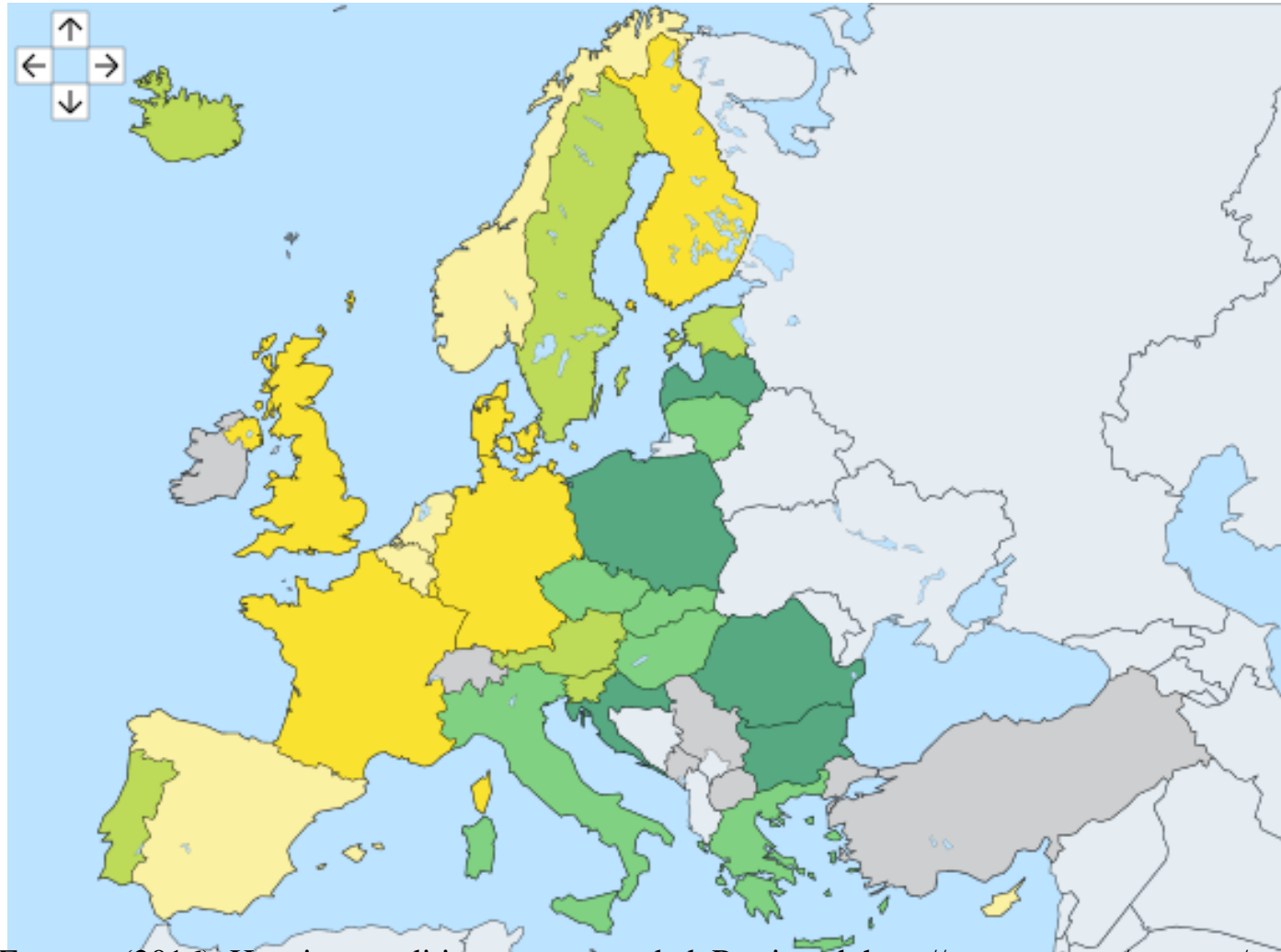
Ar mājokļa uzturēšanu saistīto izdevumu ietekme uz mājsaimniecības finansiālo situāciju (%) 2015(CSB, 2016)

	Ļoti apgrūtināti	Nedaudz apgrūtināti	Nemaz nav apgrūtināti
Viena persona (16-64)	35.5	39.7	24.7
Viena persona 65+	50.4	38.4	11.2
Viens pieaugušais ar bērniem	42.4	43.4	14.3
Pāris bez bērniem	27.5	53.2	19.3
Pāris ar vienu bērnu	18.6	52.7	28.7
Pāris ar diviem bērniem	21.7	53.9	24.4
Pāris ar trīs un vairāk bērniem	35.5	46.3	18.2

Ar mājokļa uzturēšanu saistīto izdevumu ietekme uz
mājsaimniecības finansiālo situāciju teritoriālās vienībās(%)
2015(CSB, 2016)

	Ļoti apgrūtināti	Nedaudz apgrūtināti	Nemaz nav apgrūtināti
Visas mājsaimniecības	33.9	47.7	18.4
Pilsētas	35.7	46.1	18.2
Lauki	29.5	51.5	19.0
Rīgas reģions	31.8	46.6	21.5
Pierīgas reģions	34.7	52.0	13.4
Vidzemes reģions	28.6	54.9	16.5
Kurzemes reģions	26.2	52.7	21.1
Zemgales reģions	42.6	38.0	19.3
Latgales reģions	41.2	43.5	15.3

Pārapdzīvoti mājokļi ES (Eurostat, 2014)

Eurostat (2016). Housing conditions: overcrowded. Retrieved: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Housing_conditions

Mājokļa pārapsūvotības dinamika

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ES 28	17,7	17,0	16,9	17,0	16,7	16,8
Igaunija	39,7	14,4	14,0	21,1	14,2	13,4
Latvija	55,7	43,7	36,6	37,7	39,8	41,4
Lietuva	45,5	19,5	19,0	28,0	28,3	26,4

Eurostat, EU-SILC (2016). Housing conditions: Overcrowding. Retrieved: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tessi170&plugin=1> (10.11.2016)

3. Mājokļa drošības uztvere

Mājokļa drošības uztveri statistiski nozīmīgi ietekmē

- Ģimenes statuss (laulība/nereģistrētā kopdzīve)
- Nepilngadīgi bērni ģimenē (<18)
- Izglītība
(arodizglītība)
- Vecums
45+

LU, Latvijas iedzīvotāju aptauja 2014, SKDS.

$X^2 < 0,05$.

Mājokļa kvalitātes rādītāju atšķirības

Statistiski nozīmīgas atšķirības

- Pēc nodarbinātības/sociālā statusa
- Pēc dzīvesvietas
- Pēc mājsaimniecības tipa
- Pēc izglītības
- Pēc ienākumiem

LU, Latvijas iedzīvotāju aptauja 2015, SKDS.

$\chi^2 < 0,05$, $n=2007$

4. Mājokļa nodrošinājuma risinājumi

- Likumu un normatīvo aktu aizsardzība

L.Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā (2001, 2004)
(neatliekama/pirmām kārtām un citas maznodrošinātās)

L., „Par dzīvojamo telpu īri” (ko, kādos gadījumos var
izlikt: 28.p.2., 4. daļa)

- Finansiāls un materiāls atbalsts

Finansiāls un materiāls atbalsts: centrālās un vietējās varas atbildība

- Valsts atbalsta programma ģimenēm ar bērniem jauna mājokļa iegūšanā (no 08.2014.). Valsts garantē pirmo iemaksu

2015: 7,9 milj. euro; 1272 ģimenes, pilsētas 73% (Rīga 44%); citur 27%

- Dzīvokļu piešķiršana atsevišķām grupām
- Mājokļa pabalsti
- Mājokļu siltināšanas pasākumi (energoefektivitātei 2014-2020. gadā 150 milj. No ES struktūrfondiem)

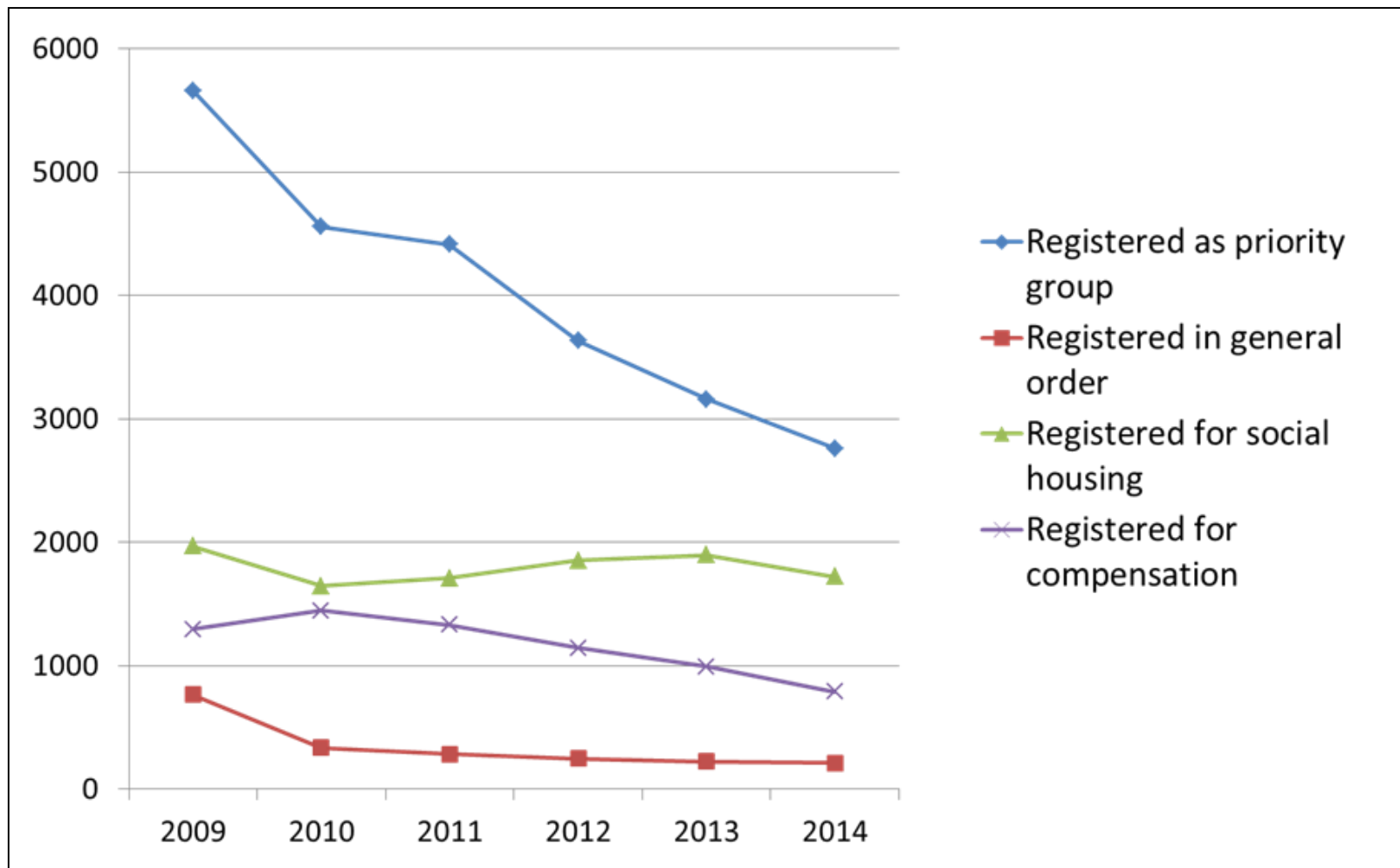
Sociālās aizsardzības izdevumi (milj. euro)

	2010	2011	2012	2013	2014
Kopējie izdevumi	3 246.59	3 060.42	3 088.97	3 283.17	3 359.57
Mājoklis	25.84	30.07	29.19	26.22	22.78
%	0.79	0.97	0.94	0.79	0.67

Pašvaldību izdevumi sociālajai palīdzībai
mājokļa pabalsta izmaksai 2011.-2015.gadā
(CSB, 2016)

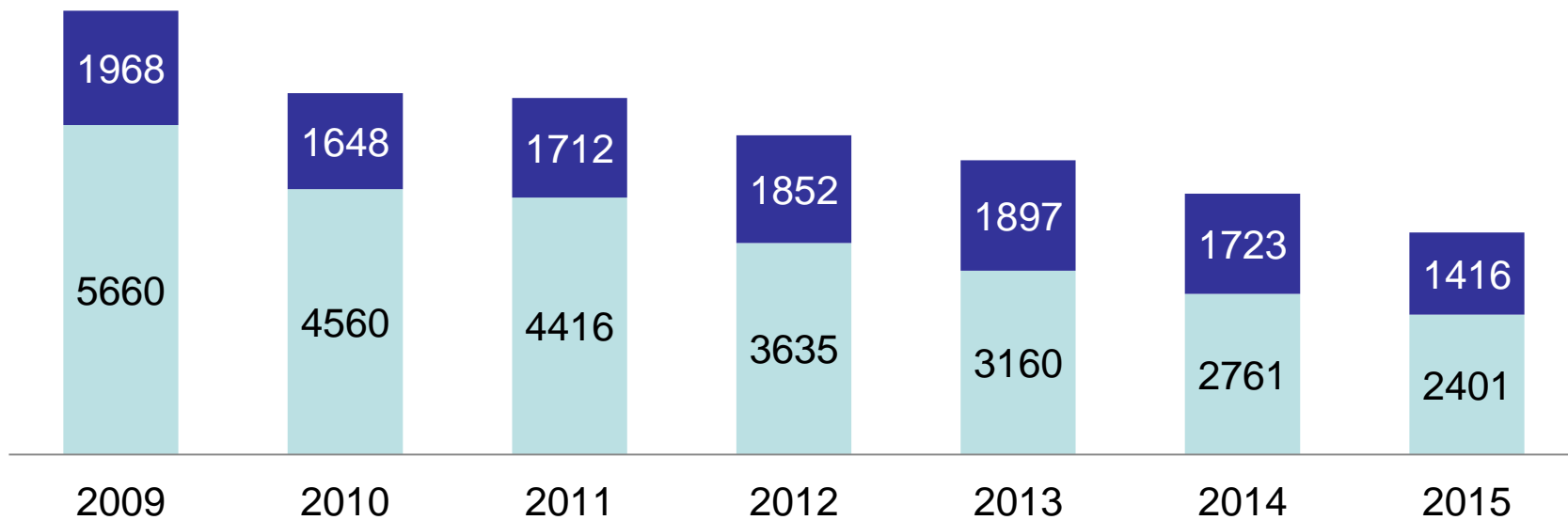
Gads	Pabalstu saņēmēju skaits (tūkst)	Izdevumi (tūkst. euro)
2011	211.5	28 528,0
2012	185.1	26 743,5
2013	158.9	23 422,7
2014	133.9	20 472, 7
2015	113.0	18, 390, 1

Vietējo pašvaldību atbalsts mājokļa nodrošināšanai (EM, 2015)

Mājokļa palīdzībai reģistrētās personas (ģimenes) Rīgā («dzīvokļu rinda»)

■ Registered for residential tenancy ■ Registered for social housing

Pašvaldību atbalsts dzīvojamās platības nodrošināšanā 2014 (VRAM, 2016)

- Maznodrošinātie pēc izlikšanas 44
- Bērni bāreņi & bez vecāku gādības 216
- Repatrianti 3
- Maznodrošināti politiski represētie 5
- Denacionalizēto māju bijušie īrnieki 112
- Maznodrošinātie pēc soda izciešanas 119
- Citi maznodrošinātie 246

Secinājumi

- Mājokļa politikas mērķi neizvirza mazaizsargātās grupas kā prioritāti
- Mājokļa nodrošinājuma jautājumus pamatā risina pašvaldības
- Centrālā valdība drīzāk pievēršas finansiāli izdevīgākā situācijā esošo iedzīvotāju vajadzībām (siltināšana, jaunās ģimenes)
- Mazaizsargātās grupas: viena vecāka mjs, pēc dzīvesvietas reģionos, bezdarbnieki, atsevišķi dzīvojošie pensionāri, zemu ienākumu grupas

Literatūra

1. EUROSTAT. (2015) Statistics Explained. Glossary: Overcrowding rate. Retrieved: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Glossary:Overcrowding_rate. Access: 29.12.2015.
2. Eurostat. (2016) Housing conditions. Retrieved: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/mapToolClosed.do?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tessi170&toolbox=types>. 11.11.2016.
3. Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford: Stanford University Press.
4. Hohmann, J. (2013). *The Right to Housing: Law, Concepts, Possibilities*. Oxford and Portland: Hart Publishing.
5. Fahey, T., Norris, M. (2010). Housing. In: Castles, F., Leibfried, S., Lewis, J., Pierson, C. (eds.) *The Oxford Handbook of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press, 2010, pp. 479-494.
6. Payne, G., Durand-Lasserve, A. (2012). *Holding On: Security of Tenure - Types, Policies, Practices and Challenges*. Retrieved: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Housing/SecurityTenure/Payne-Durand-Lasserve-BackgroundPaper-JAN2013.pdf>. Access: 30.12.2015.

Overcrowding rate

- Short Description: This indicator is defined as the percentage of the population living in an overcrowded household. A person is considered as living in an overcrowded household if the household does not have at its disposal a minimum of rooms equal to:
 - one room for the household;
 - one room by couple in the household;
 - one room for each single person aged 18 and more;
 - one room by pair of single people of the same sex between 12 and 17 years of age;
 - one room for each single person between 12 and 17 years of age and not included in the previous category;
 - one room by pair of children under 12 years of age.The indicator is presented by sex.